

به‌رده‌وام بخویننه‌وه^(۱)

به‌دهست هیئانی زانیاری (مه‌عریفه) داینه‌مۆی هه‌موو پیشقه‌چونیکه، تاکی هه‌ر میلیله‌تیک نه‌خوینیتته‌وه و بایه‌خ به‌خویندنه‌وه نه‌دات، میلیله‌تیکی پیشه‌نگ و سه‌رکه‌وتووی لی دهرناچیت، چونکه له‌پریگه‌ی خویندنه‌وه‌وه ده‌توانری واقع بینانه روداوه‌کان ببینن و شرۆقه‌یان بکه‌ین، بی‌ئه‌وه‌ی بکه‌وینه ژیر کاریگه‌ری ئه‌م و ئه‌و، هه‌ر له‌پریگه‌ی خویندنه‌وه‌وه مروّف ده‌توانی جوان و ناشیرین، ره‌ش و سپی، باش و خراپ، دۆست و دوژمن، له‌یه‌کدی جیابکاته‌وه. له‌پریگه‌ی خویندنه‌وه‌یه مروّف ده‌گاته به‌رزترین ئاستی هۆشیاری و بیرکردنه‌وه‌ی قوول و تیگه‌یشتن له‌ دیارده‌کان. ئه‌لبه‌ته "مه‌رج نییه، که‌سی خوینهر بیرکه‌ره‌وه بی".

له‌راستیدا، ئاماری فه‌رمی سالانه‌ی خویندنه‌وه بوونی نییه، ته‌نانه‌ت ئاماره نافه‌رمیه‌کان وه‌ک پپووست نییه، به‌لام ده‌وتری: هه‌ر تاکیکی ئیسرایلی سالانه زۆرتین کتیب ده‌خوینیتته‌وه به‌به‌راورد به‌سه‌رجه‌م ولاتانی جیهان که ده‌گاته (۴۵) کتیب. له‌دوای تاکی ئیسرایلی، تاکه‌کانی ولاتانی ئه‌وروپی زۆرتین کتیب ده‌خویننه‌وه که ده‌گاته (۳۵) کتیب. له‌به‌رانه‌ردا، له‌ولاتانی رۆژه‌لات (شهرق ئه‌وسه‌ت) به‌ (۸۰) که‌س یه‌ک کتیب ده‌خویننه‌وه، پوون و ئاشکرایه، که کوردستان له‌نیو هه‌ناو و جه‌رگه‌ی عیراقدایه، عیراقیش له‌چوارچیوه‌ی ولاتانی عه‌ره‌بیدایه. به‌گویره‌ی ئه‌م ئاماره تاکی کورد، که‌مترین کاتی بو خویندنه‌وه دیاری کردوه و ده‌خوینیتته‌وه.

دیاره، ئیمه‌ی کورد له‌هه‌ریمیکی بچوکدا ده‌ژین، به‌رده‌وام کیشمه‌کیش و ئاریشه‌ی تیدایه، بو چاره‌سه‌رکردنی کیشه و گرفته‌کان پپووستمان به‌نه‌وه‌یه‌کی هۆشیار و قه‌له‌م له‌ده‌سته. ده‌بی باوه‌رمان وابی، که میلیله‌تی هۆشیار هه‌میشه پیشه‌نگه، له‌نیوه‌ی دووه‌می سه‌ده‌ی نۆزده‌مدا، شیکاگو -یه‌کیکه له‌شاره‌گه‌وره‌کانی ئه‌مه‌ریکا- به‌هۆی روداویکه‌وه زیاتر له‌نیوه‌ی شاره‌که سوتا، به‌لام به‌دهستی نه‌وه‌یه‌کی رۆشنبیر و خوینده‌وار و هزر فراوان، توانرا له‌ماوه‌ی چهند

^(۱) ئه‌م وتاره له‌لاپه‌ره ۱۷ی هه‌فته‌نامه‌ی وشه، ژماره ۱۹۹، چوارشه‌ممه، ۲۸ی ئابی ۲۰۱۷ بلاقراوه‌ته‌وه.

سالیکی که م، شیکاگوئی پیشوو بگه پیننه وه و بیکه نه وه به یه کیک له شاره گوره و جوانه کانی ئەمه ریکا.

ئیمه ده مانه وئ، نه وه یه کی هۆشیار، نه وه یه کی درک کردوو به روداوه کان، نه وه یه کی ههستکردوو به ده وروبهر، زاده یه کی خه یال فراوان و ئاینده گهش، تاکیکی داهینه ر و روشن فیکر له کوردستان بوونی هه بی. ئەمهش به خویندنه وه و هاندانی هاو لاتیان بو خویندنه وه ده کری به رۆل بینینی بهرپرسیان و خه مخوران و سه رانی نه ته وه ی کورد به ره مدی. به جۆریک وینای تام و چیژی خویندنه وه بکه ن.

به دهسته یانی زانیاری (مه عریفه) ی مرۆف چیه؟

زۆرجار به شیک له وانه ی ده خویننه وه، یاخوود ده یانه وئ زانیاری به دهست بهینن، نازانن سه رچاوه ی وه رگرتنی زانیاری چۆن و له کوپوه وه دهست دی. سه بارهت به به دهسته یانی زانیاری چهند بوچوونیک هه یه، که مرۆف چۆن زانیاری زیاد دهکات و هزری فراوان ده بی، له راستیدا تاکو ئیستا گوره زانیان و بیرمەندانی جیهان له سه ر هه یچ بوچوونیک سه بارهت به ده فری مه عریفه ی مرۆف کۆک نین. لیره دا هه ولده دهین سی بوچوونی جیاواز و فراوان به مه بهستی وه دهسته یانی مه عریفه ده خهینه روو. وه لی ده کری تاکه کانی ده ره وه ی ئەم بوچوونانه له ریگاگه لی دیکه وه زانیاری وه دهست بخه ن و ئەو ریگایانه یان بو گرنگ نه بی.

ژماره یه ک له نووسه ران ده لین "کتیب مه عریفه ی سه ره کی مرۆفه" و پپووسته زانیاریه کان له کتیب و سه رچاوه زانسته یه کان وه رگرین، چونکه هه رچی زانیاریه له کتیبدا بوونی هه یه، به مشیوه یه ده توانی بیته که سیکی دیدگا فراوان و هزر به کارهاتوو. نموونه ی ئەو نووسه ر و شاره زایانه ی پیدایگری ده که ن له سه ر ئەم بوچوونه، (رالف والدو ئیمرسون) ئەمریکیه، ته نانهت ده لی "هه ندیک کتیب هه ن، له ژیانماندا رۆلیان له رۆلی دایک و باوک و دوستان و خوشه ویستان و له رۆلی ئەزمونه پر ئیشقه کانمان که متر نیه". هاوکات، (کافکا) ی ئەلمانی ده لی "مرۆف بویه کتیب ده خویننه وه، بو ئەوه ی فیربیت پرسیاربکات"، له شوینیکی دیکه دا فرانس کافکا ده لی "کتیب ده بیت ته وریک بیت بو برین و شکاندنی ئەم ده ریا

چه قبه ستووهی ناخمان". له باره ی رۆلی کتیب و خویندنه وهی کتیب، (رای برادبوری) ی ئه مریکی ده لئ بو ئه وهی شارستانیه تیک ویران بکه ی، پیویست ناکات کتیبه کانی بسوتینی، به لکو قه ناعه ت به خه لکه که ی بهینه، چیدی کتیب نه خویندنه وه"، نووسه ر مه به سستییه تی بلئ: سووتاندی کتیب ده بیته هاندانی خه لک بو زیاتر وه شانکردنی کتیب و رۆچوونه نیو قولایی کومه لگا. لیره دا و به سوود وه رگرتن له قسه کانی هه ر یه ک له " رالف والدو ئیمرسون، کافکا، رای برادبوری" بایه خی کتیب و سه رچاوه ی زانستییمان بو به ده رده که وئ، وه ک سه رچاوه ی یه که می زانیاریه کانمان سوودی لیوه رگرین.

ژماره یه کی دیکه له نووسه ران ده لئین "ئه زموونی گه ران و سه فه رکردن باشترین زانیاری وه رگرتنه و پیویسته زانیاریه کان له ئه زموونی گه ران و سه فه رکردن وه ربگرین، نموونه ی ئه وانیه ی له سه ر ئه م بوچوونه پیدایگیری ده که ن، نووسه ری چیکی (کونفوشیوس) ه، که هه زاران سال له مه و به ر، ده لئ: "باشتره مروث به دوای ئه زموونی راسته وخوی ژیاندا بگه ری". ئه و زیاتر جه خنده کاته وه و بریوایویه سه فه رکردن به دووری ته نها میلیک زور گرنکتر و باشتر و به سوودتره له خویندنه وه ی کتیب"، به سه یرکردن و خویندنه وه ی ئایدیا و بوچوون و گوته کانی کونفوشیوس، زیاتر گرنگی ئه زمون و سه فه رکردنمان بو ده رده که وئ. دیاره ئه مانیه ی له سه ر ئه م بوچوونه قسه ده که یین، له و پروانگه یه وه بیرده که نه وه که مروث "له ریگه ی ئه زموونی ژیانیه وه راسته وخو پروداوه کان ده بینن و ده توانن باشتر هه زمی بکه ن و له ژیانیه رۆژانه ییدا به کاری بهینن". ئه لبه ته، ئه زموونی ژیان و وینای چاو، که متر له یاد ده چیته وه.

به شیکی دیکه ی نووسه را، باوه پرویانویه و ده لئین: "وه رگرتنی زانیاری مروث، په یوه سه ته به توانستی بیرکردنه وه ی عه قلی مروث، واته ئه و ژینگه ی تییدا نیشته جیی -مه به سه ت شیوازی بیرکردنه وه ی گشتی ده ورو به ر و دیمه ن و پروانگه گشتیه کان و کولتور و ژماره یه ک فاکته ری دیکه یه، یاخوود په یوه سه ته به خه لکردنی مروثه که وه. له راستیدا، ئه مه له ولاتیک بو ولاتیکی دی، له ژینگه یه ک بو ژینگه یه کی دی، له کولتوری بو کولتوریکی دیکه جیاوازه و کاریگه ریان به سه ر تاکه که وه هه یه.

به هیوای ئایندهیه کی گهش، بو هه موو تاکیکی کورد. هه وڵدان له پینا و
سه ربه خۆیی و ئازادی و یه کسانێ کۆمه لایه تی و دادوهری گشتی هۆشیاری
نه ته وایه تی، چیکردنی ده وڵه تی بالا و ئایندهیه کی سه روه ر.